

kanadské urbánní historie Michele Dagenais pak navštívila Prahu v říjnu 2011 a zapojila se mimo jiné do výuky v rámci magisterského programu Erasmus Mundus TEMA, ve kterém „město“ představuje jeden ze čtyř hlavních tematických pilířů. Setkání s M. Dagenaisovou bylo velmi užitečné i pro autory této zprávy, neboť přispělo k většímu obeznámení se s u nás dosud málo známou subdisciplínou, jakou je urbánní environmentální historie, a také s tzv. materiálním obratem v urbánních dějinách.

Jaroslav Ira & Linda Kovářová

Interakce a kontakty mezi městy

(4. konference urbánní historie
Finské historické společnosti)

Při mezinárodních konferencích zaměřených na urbánní studia je v posledních dvaceti letech vždy zastoupena finská historiografie početně rostoucí skupinou v urbánněhistorické diskusi respektovaných badatelů, za nimiž je vidět řada zajímavých projektů a publikací. Byla jsem proto zvědavá na výroční pracovní konferenci urbánních historiků v Helsinkách, kterou 6. března 2012 pořádala Finská historická společnost. Konference měla neformální pracovní charakter, tematicky byla zaměřena na různé formy interakce a utváření vazeb mezi městy a uvnitř měst. Byť bylo téma formulováno velmi široce, výsledný soubor referátů se zajímavě doplňoval a představil jak výzkumy zkušených badatelů, tak začínající doktorské projekty. Během dne zaznělo šest, respektive sedm příspěvků, které provázela živá diskuse. Konferenci zahájili Peter Clark a Marjaana Niemi,

ocenili ohlas na téma konference, které oslovilo badatele věnující se městům po celé linii časové osy.

Marko Lamberg, doktorand z univerzity Åbo Akademi v Turku, studuje vnímání prostoru měst v pozdním středověku. Ve svém referátu představil počátky srovnávacího studia identifikace prostoru na příkladu Stockholmu, Malmö, Bergenu a Turku. Ve svém příspěvku *Perceptions and Conceptualization of Space in Fifteenth-century Nordic Towns* se Lamberg hlásí k inspiraci v kognitivním (mentálním) mapování, zejména v pojetí u Daniela Lorda Smaila: *Imaginary Cartographies: Possession and Identity in Late Medieval Marseille* (1999). Na základě kupních smluv a dalších úředních dokumentů studuje, jak byl prostor v jednotlivých městech užíván, pojmenováván, charakterizován, přivlastňován. Ukazuje na význam širšího kontextu vývoje města, jak na jeho stabilitu, tak i na momenty změny. Autorovo pojetí navozuje vzpomínku na projekt Slova města. Marjatta Hietala v diskusi připomněla kritické edice historických městských atlasů, které rekonstruují prostor měst. Tanja Vahtikari, která má za sebou detailní studii Rauma jako památky UNESCO, viděla paralelu ve vysazování úzkých stavebních parcel podél hlavních ulic i pojmenovávání domů ve vazbě na profese vlastníků. Christian Krötzel ještě dále rozvedl úvahu o nutných rozdílech v praxi v závislosti od velikosti měst. V malých městech nepotřebovali zvlášť složitě pojmenovávat domy a prostory. Peter Clark při studiu přivlastňování prostoru požadoval důraznější odkazy na fyzikální rysy prostoru, jehož odlišné vnímání je podmíněno odlišným kontextem. Zajímalo jej, jak důležitá jsou odlišná vnímání prostoru, a tato otázka se nabízela průběžně při dalších příspěvcích.

Christian Krötzl z University v Tampere ve svém příspěvku *Networks across the Baltic in the Later Middle Ages* představil výsledky výzkumu, který nám není neznámý, neboť jeho autor čerpal materiál mimo jiné i v Archivu Univerzity Karlovy a s některými dílčími výsledky už seznámil i publikum v Praze. Poukázal na možnost studia vnímání a identifikace prostoru prostřednictvím kupeckých korporací, poutnictví i studentské peregrinace za vzděláním. Obchodníci, poutníci i studenti vytvářeli prostřednictvím svých zájmů a kontaktů profesionální sítě, které byly svou podstatou městské. Krötzl přitom pracuje nejen s itineráři, s popisy obsahujícími seznamy míst (nejčastěji měst) či nejrůznější zajímavosti a pamětihodnosti, ale i s univerzitními matrikami nebo s mapami. Poukázal na kontakty Skandinávie, respektive severských zemí, sahající až do Říma, Jeruzaléma či Santiaga de Compostela. Směřování studentské migrace se začalo měnit po roce 1348, kdy byla založena pražská univerzita. Po roce 1360 Praha získala dominantní postavení a udržela si je do roku 1409. Zastoupení severských či livonských studentů bylo v Praze v porovnání s jinými evropskými univerzitami rok od roku silnější. Krötzl vidí v obvykle cca osmdesátičlenné skupině důkaz výjimečné přitažlivosti Prahy v daném období. Po nacionalizaci univerzity přijetím kutnohorského dekretu roku 1409 se zájemci o studium přesunuli do Lipska, Rostocku či Greifswaldu a éra jednoho výrazného univerzitního centra pro evropský sever skončila. Podle Krötzla prakticky veškeré tehdejší severské elity získaly vzdělání na pražské univerzitě. Ukázal, že by stálo za výzkum, zda společná studijní či cestovatelská zkušenost vedla

ke společnému způsobu vnímání prostoru, zda a co s sebou přinesli zpět na sever.

Satu Lidman, právní historička z univerzity v Turku, v příspěvku *Urban history: A Natural Starting Point for a Legal Historian?* uplatnila výsledky srovnávacího studia věnovaného právní kontrole a identifikaci prostoru na základě jeho sociální role dozorované soudně a na příkladu Stockholmu a Mnichova si klade otázku navíc: zda protestantismus a katolicismus zacházel odlišně s kontrolou sociálního prostoru a jak se přitom uplatňovala státní moc. V obou případech měla centrální význam kontrola sexuální čistoty žen, v obou případech magistráty neudělovaly ty nejostřejší tresty. Ve svém příspěvku předvedla, jak se lze prostřednictvím studia kriminality dobrat k identifikaci veřejného prostoru jako jeviště spravedlnosti.

Druhá polovina příspěvků byla zaměřena na problematiku 20. století a současnosti. Dostalo se mi cti uvést ji úvahou na téma *Urban Interactions in Central Europe: Networking and Politics in the 20th Century*, v níž jsem sledovala různé formy meziměstské spolupráce (spíše než rivality mezi městy), tzv. *twinning* – smluvně podložené partnerství, dále městské svazy, regionální projekty od místního po transnacionální měřítko, roli UNESCO a pěstování kultury míru, která se v argumentaci těchto projektů objevuje. Následující dva příspěvky se věnovaly výzkumu využívání veřejného prostoru. Niko Lipsanen z Univerzity v Helsinkách v příspěvku *Immigrants' Use of Green Space in Helsinki and Vantaa* sledoval užívání zeleně jako kulturně dané životním stylem, který si imigranti nesou s sebou a jen obtížně jej mění. Etnologický výzkum, zatím v počátečním stadiu, je založen převážně na pozorování chování

jednotlivců a skupin ve veřejném prostoru a zaměřuje se na typy činností obvyklých pro určité skupiny obyvatel. Pokračovat bude anketami a rozhovory ve třech parkových lokalitách specifického charakteru. Richard Robinson, rovněž z Univerzity v Helsinkách, představil výzkum dvou lázeňských lokalit, které měly širší společenský význam a symbolizovaly určitý způsob trávení volného času: *Brighton, UK and Hanko: A Shared History in Drink?* Již z názvu vyplývá otázka problému nadměrného pití alkoholu. Z podtitulu potom otázka, zda v delším časovém úseku, mezi lety 1870 a 1950, došlo ke změně v závislosti na rozvoji či úpadku lázeňské funkce měst, na dopadu železničního spojení či jeho absence, anebo vlivem válečné destrukce. Vzhledem k tomu, že oba případy jsou zakotveny v oblasti severské alimentární kultury, je zde více podobností než rozdílů, i když zvolené lázeňské lokality měly poněkud odlišnou klientelu – železnici dosažitelný Brighton sloužil velmi široké společnosti, zatímco Hanko bylo pro vyšší vrstvy. Interakce spojené s pitím se přirozeně odehrávaly ve veřejném prostoru, a tak se Robinson s odkazem na studie *temperance culture* zajímá i o způsoby kontroly pití v podobě dohody o počtu hostinců a vinopalníků (v Brightonu), respektive o abstinčních kavárnách a éře prohibice (postihla Hanko v letech 1919–32). Svůj význam má i závislost obou měst na turistice, obecně dvojí role alkoholu – destruktivní či degenerativní a integrální v kontextu městského veřejného prostoru. Uspořádaný, klidný, uklizený veřejný prostor je známkou civilizovanosti. Objeví-li se nepořádek a agrese ve veřejném prostoru, ohrožena je vizitka civilizovanosti a v tomto kontextu má dvojí podobu i zobrazování kultury pití.

Poslední příspěvek přednesla Ira Jänis-Isokangas z Aleksanteri-Institutu při Univerzitě v Helsinkách: *Hooliganism as a Symbol of Social Change in an Urban Environment: the Case of „Sakilaiset“ in Helsinki and „Huligany“ in Leningrad in the 1920s*. Badatelka studuje chuligánství jako symbol sociální změny v městském prostředí, jehož projev je v ruském i finském prostředí spojen s reakcí na tlaky industrializace a urbanizace, je spojen s alkoholismem a shodně se pro něj používalo označení vypůjčeným slovem, ačkoliv jak ruština, tak finština měly své vlastní názvy pro studovaný typ chování (*ozorník* a *sälli*). Historicky autorka sleduje proměnu obou městských společností od Stolypinových reforem. Chuligánství, ačkoliv je vnímáno jako projev či důsledek proměn, nebylo identifikováno s dělnickým prostředím, bylo spojováno s oděvem, chováním a nadměrným požíváním alkoholu. Abstinční hnutí označovalo pití alkoholu jako zlovyk, způsobující degeneraci, špatné společenské chování, je projevem necivilizovanosti. V sovětském Rusku bylo chuligánství kriminalizováno. Výzkum se ptá, kdo jsou tito lidé? Zatčení byli opilí. Alkoholismus se tak objevoval jako sociální a zdravotní problém, souvisel s kriminalitou mladistvých. O problému vypovídají trestní spisy a zdravotní dokumentace. V Helsinkách byl zřetelně prostorově definován. S chuligánským chováním byl spojován určitý oděv a prostor, kde bylo přípustné (dělnická čtvrť) a kde nikoliv (*respectable area* – středostavovská část města). Stigmatizovaná čtvrť byla s tou dobrou propojená mostem, jakmile se nevhodné projevy chování a oděvu objevily mimo povolený prostor, byly trestány policií.

Celodenní konference nabídla široké spektrum témat, mezi nimiž silně

rezovala interakce v prostoru, jeho identifikace a přivlastňování. Příspěvky charakterizovala aplikace komparativního přístupu, jednání pak živá diskuse. Příspěvky dokumentovaly směřování finských urbánních studií a zájem začínajících historiků. Potěšila i přítomnost zástupců statistického odboru radnice města Helsinky, kteří se účastnili konference a diskusí. Můžeme se těšit, že mnohé finské kolegy uslyšíme v srpnu na konferenci EAUH v Praze.

Luďa Klusáková

Konference *Význam a pozice menšinových etnických skupin v interkulturním prostředí*

(Praha 9. – 10. února 2012)

Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze uspořádala na začátku února již čtvrtou mezinárodní antropologickou konferenci. Tentokrát se věnovala stereotypům, předsudkům a konfliktům z perspektivy etnických menšin. Jedná se o téma navýsost aktuální, a to nejen mezi odbornou veřejností. I proto byl zájem ze strany odborné i laické veřejnosti o konferenci velký. Své referáty přijelo přednést na čtyřicet účastníků. Přednášející se sjeli nejen z celé České republiky, Slovenska a Lucemburska, ale též z Polska a Albánie, pozvání přitom přijali také zástupci neziskových a regionálních institucí zabývajících se problematikou etnických menšin v praxi.

Úvodní slovo pronesl Zdeněk Pinc a svým příspěvkem *Má solidarita meze?* uvedl z pohledu filosofického diskursu účastníky konference do problematiky předsudků konstruovaných vůči cizincům. V prvním bloku nazvaném *Minority*

v kontextu multikulturalismu, resp. interkulturalismu referující v rámci svých příspěvků rozvedli několik velmi aktuálních témat. Waldemar Kuligovský přednesl příspěvek o vývoji v nástupnických zemích Jugoslávie. Svou pozornost zaměřil na fenomén, který je v dnešní Evropě spíše ojedinělý – snahu o homogenitu Chorvatska a Bosny a Hercegoviny, která má zajistit stabilitu obou zemí po traumatizující a stále ještě neuzavřené minulosti. O postavení minorit a vlivu na jejich vývoj a pozici ve většinové společnosti referoval profesor Čukan v příspěvku *Status minoritního spoločenstva – endogénne a exogénne faktory*. Další blok dotýkající se vyjednávání pozic u minorit zahájil Boris Michalík příspěvkem zaměřeným na motivace k začleňování minorit na Slovensku a slovenské menšiny v zahraničí. V příspěvku Piotra Andrusieczka měli účastníci konference možnost se seznámit se složitou situací na Krymu; ač se jedná o ukrajinské území, Ukrajinci jsou zde v menšině, a proto zde stále hrozí etnický konflikt mezi nimi a majoritními Rusy. Michal Jarnecki pojednal o situaci v Podkarpatské Rusi v době první republiky. Blanka Soukupová se zabývala otázkou Němců a jejich vlivu ve slovan-ském městě Praze.

Další blok k hlavnímu tématu *Stereotypy, konflikty, předsudky* zahájil Ladislav Lenovsky, který svoji pozornost zaměřil na arabskou klientelu v lázeňském městě Piešťany. Mezi majoritním obyvatelstvem a arabskými hosty dochází ke konfliktům na základě předsudků, a to i přes to, že se jedná o velmi lukrativní klientelu. Z francouzského prostředí vycházející příspěvek Pavla Sitka upozornil na nebezpečí nazírání „druhých“ skrze stereotypy majority (stereotyp jako výslednice politické reprezentace) na příkladu imigrace přistěhovalců